

AZ ÉN FALUM – AZ ÉN VÁROSOM

Kiskunfélegyháza

Bánkiné Molnár Erzsébet múzeumigazgatóval beszélget
Béla Pál

A város nevének előtagját egykori lakóiról, a török elől elmenekült kunokról kapta. Az elnéptelenedett Félegyházára Podhradszky György jászkun kapitány 1743-ban jászfényszarui családokat telepített, ők fejlesztették virágzó mezővárossá a települést. Olyan jeles személyiségek születtek itt, mint az író Móra Ferenc, a festő Holló László, a régész és nyelvutudós Szabó Kálmán, és – legalábbis a félegyháziak szerint – Petőfi Sándor. A XVIII. század derekán ide helyezték a Kiskun Kapitányságot, ennek épületében található ma a Kiskun Múzeum. Vezetője Bánkiné Molnár Erzsébet, a város, és általában az egész Jászkun Kerület múltjának tudós kutatója. (Szerk.)

Béla Pál: Nagyon jól esik elidőzni itt a múzeumban, ebben a hatalmas szobában. De nézzük meg először kívülről az épületet.

Bánkiné Molnár Erzsébet: Ez a műemlék Félegyháza egyik nevezetes épülete. Történelmi szempontból is jelentős, mert a hajdani Kiskun Kapitányság székháza volt. A Kiskun Kapitányságról tudni kell, hogy a nyolc kiskun település közigazgatási- és jogszolgáltatási központja volt, a Duna–Tisza közti kun települések tartoztak ide. Ezt az épületegyüttest ők építették, igazgatási és jogszolgáltatási székhelynek. 1753-ban először azt a részt, amit most úgy emlegetünk, hogy börtön – mert börtönnek épült –, majd a főépületet, ahol most beszélgetünk. Mindkettő 1794-ben nyerte el a mai formáját.

Maga a Kiskun Múzeum száz éves, de nem mindig ebben az épületben volt, hiszen gyűjteményünk száz évnél is régebbi. Ahogyan sok magyarországi múzeum, a miénk is gimnáziumi gyűjteményből fejlődött ki. Ebbe az épületbe 1939–1940-ben költözött, majd 1942. május 14-én, áldozócsütörtökön ünnepélyesen megnyitották a nagyközönség számára a múzeumot. De az alapítás hivatalosan 1902-ben történt.

Béla Pál: Jól tették, hogy ide költöztették a múzeumot, hiszen az épület megadja a hangulatát.

Bánkiné Molnár Erzsébet: Azzal szoktam büszkélkedni – lehet ebben egy kis túlzás –, hogy az Alföld egyik legszebb építészeti adottságokkal rendelkező múzeuma. Kiállításaink is gazdagok, és így együtt az egész, szép élményt nyújt minden látogatónak. A félegyháziak olykor csak azért jönnek be nyáron, mert gyönyörű az udvarunk. Akár egy park. Itt elüldögélnek, pihennek, nézelődnek, annyira barátságos és szép a környezet, hogy aki már ötvvenszer látta a kiállítást, az is szívesen bejön.

Béla Pál: Ami rögtön a szemünkbe ötlük, ha már bejutottunk, az a malom.

Bánkiné Molnár Erzsébet: Igen, a szélmalom népi műemlék. Eredeti helye Félegyháza határában, a Kismindszenti úton volt, és már 1940-ben védetté nyilvánították. De csak 1961-ben, Lükő Gábor irányításával telepítették ide a múzeum udvarába. Gyönyörű faragott kőpadelöje van, belső berendezése is gyönyörű. Azóta önálló kiállítási objektum itt a múzeum udvarán, nagyon szeretik a látogatók, különösen a gyerekek. Mindenkinek eszébe juttatja Petőfit, aki először a város szélmalmaival látta meg. Nem véletlenül, hiszen volt olyan időszak, amikor tudomásom szerint százon felül volt a malmok száma. Hitelesíteni hatvankettőt tudok, ez is elég szép szám.

Béla Pál: Nem régiben jártunk a Jászságban, és ott nemcsak a jászokról, hanem a kunokról is beszélünk. Most itt vagyunk az Alföld közepén, és a kunokról esik szó.

Bánkiné Molnár Erzsébet: A legújabb régészeti kutatások szerint a középkorban a jászok és a kunok azonos időszakban költöztek Magyarországra. Történelmük során vizek mellé igyekeztek települni. A jászok a Zagyva mellékére, a kunok pedig a Körös, a Tisza mentére, a Duna–Tisza közti síkságra. Valószínű, hogy ugyanúgy hét törzsük, vagy hét nemzetségük volt, mint a magyaroknak: hat kun és egy a jászoké. A török idők alatt a nagyobb pusztítás, a Duna–Tisza közti kunok lakta területeket érintette. Ezért 1554-től úgy kezdték emlegetni a Duna–Tisza közit, mint a Kiskunságot, az itt élő embereket, mint kiskunokat, mert ők voltak a kevesebben. A tiszántúliakat pedig mint nagykunokat és Nagykunságot, mert akkor még viszonylag többen voltak. Később őket is elérte a pusztítás.

Béla Pál: Petőfi nevét említettük, de meg kell emlékeznünk egy másik íróról is.

Bánkiné Molnár Erzsébet: Móra Ferencről, aki egészen biztos, hogy Kiskunfélegyházán született. Azon kevés írók közé tartozik, akiknek a születési helyét nem vitatják. Móra mindig félegyházának vallotta magát. Az írásai ide kötődnek, olyan gyönyörűen írta: „az én írásaimban félegyházi nap süt, félegyházi sárgarigó fűtül”. Azt hiszem ennél szebben a kötődést nem lehetett volna kifejezni.

Béla Pál: Az ön szíve közepe is Kiskunfélegyháza, bár nem itt született.

Bánkiné Molnár Erzsébet: Igen, igen. Én afféle „gyütt-ment” vagyok, ahogy a félegyházaiak is mondják. Sőt még az én gyermekem is „gyütt-ment” lesz, majd az unokámról mondják, hogy tősgyökeres félegyházi. Tiszavárkonyban, egy Szolnok megyei kis faluban születtem; és Tószegen nevelkedtem, onnan költöztem ide 1967-ben. Azóta folyamatosan itt élek Kiskunfélegyházán, és a közművelődés különböző posztjain dolgoztam. Hét évig voltam a művelődési központban, huszonnégy évig a levéltárat vezettem, hatodik éve igazgatom a Kiskun Múzeumot.

Béla Pál: Az a gyanúm, hogy már nem tudná elképzelni az életét a város nélkül?

Bánkiné Molnár Erzsébet: Igen, én is azt hiszem, hogy nem tudnám. Nagyon szeretem ezt a várost. Talán a munkaköröimből eredően is, mert nincs olyan félegyházi történelmi esemény, sőt talán még család sem, amihez, akikhez kapcsolódóan valamilyen történelmi dokumentum ne került volna a kezembe. Történész vagyok, számos olyan írásom és könyvem van, ami a város történetével foglalkozik, és ha az ember valamit alaposan megismer, azt általában megszereti.

Béla Pál: Gazdag, szép gyűjtemény van itt, érdemes eljönni. Nekem mégis egy fénykép tetszett a legjobban, amely kapcsolódik egyik gyermekkori olvasmányélményemhez.

Bánkiné Molnár Erzsébet: Gondolom, hogy Móra Ferenc kedves tanáráról, Eyszrich Györgyről lehet szó, aki a latin tanította Móra Ferencnek, és a nevezetes Móra novella a Szeptemberi emlék fűződik a nevéhez. A kiállításban láthattuk azt az iskolapadot is, amelyben a kis Móra tanult. Szülei nem tudták a tandíjat megfizetni, s a kis Móra a folyosón hallgatózott, a tanár úr pedig mondta a latin példabeszédeit, amit a bentiek nem tudtak magyarra fordítani, csak Móra Fercsike kiáltotta be a megfelelő megfejtést – „Te vagy egyedül az Isten – és ezen Eyszrich tanár úr annyira meghatódott, hogy kiment és a karjaiban vitte be Móra Ferencet az osztályba. Mint ahogy megtörtént az a szomorú eset is egy karácsonykor, amikor a kis Móra verset mondott az Ótemplomban, ami a Pető-ház előtt áll. Mivel Móra Ferenc picike volt, fölemelték és felállították a vaskorlátra, közben vékonytalpú cipőjében a kis lába a korláthoz fagyott.

Béla Pál: Olyan gazdag és tartalmas ennek a múzeumnak az anyaga, hogy a pedagógusok ide jönnek történelemórát tartani.

Bánkiné Molnár Erzsébet: Rendszeresen tartunk és szervezünk „múzeumi órákat”. A múzeum nem holt intézmény, az a célunk, hogy az összegyűjtött szellemi értéket eljuttassuk az emberekhez. A múzeumi tárgyak segítségével megismertessük az itt élő emberek életét, múltját. Ezért készítettük el még 1998-ban a Helyismereti Könyvet, és ezért szervezzük a „múzeumi órákat” is a helyismereti oktatáshoz, a hon- és népismerethez a kiállításainkhoz kapcsolódva. Mert amit megtanulnak az országos történelemből, azt tudják közvetlenül a szülőhelyükhöz, városukhoz kapcsolni.

Béla Pál: Láthatjuk itt a régi korok mesterségeinek, műhelyeinek egy-egy szeletét.

Bánkiné Molnár Erzsébet: Nem tudunk természetesen minden mesterséget bemutatni, csak azokat a nevezetességeket, amelyek Félégyházához kötődnek. Bemutatjuk a kiállításon a szűcmesterséget, a kovácsokat, akik a leghíresebbek voltak Félégyházán, a szíjgyártókat, és nem utolsósorban a mézeskalácsos és gyertyaöntő mesterséget, hiszen ez a kettő valamikor egybekapcsolódott. Ha megfigyelte, a háttérben egy nagy képen, fiatal hölgyet látott, aki éppen mézeskalácsot készít. Nagyon örülünk, hogy Félégyházán még él ez a mesterség. Ezért egy ma élő mézeskalács készítő, Pogonyi Judit, fényképe látható a kiállításon. Ő az, aki tevékenyen gyakorolja ezt a mesterséget. Édesapja volt az utolsó olyan mézeskalácsos mester, aki mint ipari tanuló mézeskalácsosként szabadult fel. Később ez a képzés megszűnt.

*

Béla Pál: *Lehet-e szebb mesterség, mint olyan dolgokat gyártani, amivel szerelmet is tud vallani az ember?*

Pogonyi Judit: Valószínűleg nem lehet szebb mesterség, de inkább azt mondanám, hogy a mézeskalács általános ajándékot, figyelmességet jelent, és a vásárokon, búcsúkon ez volt a jelentősége.

Béla Pál: *Már maga a név, hogy mézeskalács! Összefut az ember szájában a nyál.*

Pogonyi Judit: A méz használata valamikor a gazdagság kifejezése volt, ha egy süteményt méz alapanyagból készítettek, annak volt jelentősége. A szakma eredete nagyon-nagyon régre nyúlik vissza, egészen az ókorba. Eleinte pusztán méz és rizsliszt alapanyagból, a kiállításon látható verőfákkal, tehát negatív formában kimondottan ünnepi alkalmakra készítették ezeket a kalácsokat. Később egy olcsóbb változata került színes díszítésre, amit már városokban, kereskedők adtak tovább. Ma már inkább jelképes ez a szakma, egy kirakodóvásár, vagy egy „cukros sátor” mézeskalács nélkül elsikkad. Hagyományörző szakma, mert ebben is vannak különböző irányzatok, most divatba jött az úgynevezett „mézes tészta” – barna, fehér díszítéssel – ami az erdélyi ágazata a mézeskalácsosságnak. Városunkban még mindig szerepel a színes mézeskalács a vásárokon, piros alapon, különféle díszítéssel. Színes virágjaival hasonlít egy kicsit a kalocsai motívumokhoz, Mohácson pedig az úgynevezett „sallangos mézeskalács” ismert, ami színes papírokkal van díszítve. Debrecen felé maradt meg a régi „verőfás”, tehát a barna, domború mézeskalács.

Béla Pál: *Minden szavából érződik, hogy mennyire szereti ezt a szakmát!*

Pogonyi Judit: Beleszülettem! Apám abban az évben váltotta ki az ipart, amikor én születtem, 1953-ban. Ebben nőtem föl, ott játszottam a műhely alatt vagy mellett. Megpróbáltam másfelé elmenni, de valahogy visszakanyarodtam mégis.

Béla Pál: *Meglehetősen érdekes anatómiai fogalom a tükrös szív. Hogy kerül a szív közepébe a tükrör?*

Pogonyi Judit: Talán úgy, hogy aki mézeskalács szívet ad valakinek az kell, hogy önmagát lássa benne, mert azt olyan szeretettel adta oda. Itt élelmiszer alapanyagú ajándéktárgyról beszélünk, aminek minden morzsája ehető, kivéve a tükröt. A méznek, főleg amikor melegítjük, olyan illata van, mint a fűszereknek, nem lehet elfelejteni. Ha megyek haza, én nem érzem az utcán, de idegenek mondják, hogy nálunk megint „mézes” sül, mert érzik az illatot.

Béla Pál: *Remélem, hogy a vásároknak mindig része lesz a mézeskalács.*

*

Bánkiné Molnár Erzsébet: A Petőfi-emlékszobában vagyunk, azt is mondhatnám, hogy egy kulturális vállalkozás helyszínén, hiszen a város tulajdonában lévő emlékszobát a megyei fenntartású Kiskun Múzeum üzemelteti. A Petőfi-emlékszoba Kiskunfélegyházán, az Ótemplom – ahogy itt a helyiek mondják az „egycsövű” templom – háta mögött található. Ebben az épületben lakott hajdan Petrovics István, Petőfi Sándor édesapja. Az épületről többet tudna nekünk mondani Fekete János helytörténész.

Béla Pál: *Ha nem lenne itt tábla ezen a házban, az ember akkor is felfigyelne rá.*

Fekete János: Igen. A stílusa ugyan kevert, de homlokzatával mégis uralja ezt az utcarészt. Tulajdonosa 1845 és 1850 között újjáépítette.

Béla Pál: *„A legnagyobb is itt dalolt e tájon...” – így kezdte Petőfi szókincsét idézve, tisztelgő, alkalmi versét a „Félégyházi dalos jelige” szerzője, Juhász Gyula.*

Fekete János: Érdekes, hogy pontosan Juhász Gyulát, az Alföld szerelmesét és másik lírikusát sikerült erre a nemes feladatra megnyerni. A daloskör nagyon jól működő, nem egyszerű dalnok társaság volt, hanem közművelődési feladatokat sokoldalúan ellátó egyesület.

*

Bánkiné Molnár Erzsébet: Kiskunfélegyháza központjába értünk, a gyönyörű szecessziós Városháza elé. Az épület Lechner Ödön tervbírálata alapján készült el, mutatják az eredeti szecessziós díszítések is. Itt Kiskunfélegyháza immár negyedik ciklusát töltő polgármesterét hívtam beszélgetésre, aki többek között arról nevezetes, hogy a város kultúrájának támogatója, mecénása.

Ficsór József: Nagy öröm ezen a Városházán dolgozni, mert ez nemcsak a város, de a környék egyik legszebb középülete. Egyébként itt állt azelőtt a régi Városháza is, amit 1823-ban építettek, majd a századfordulón, amikor az adminisztráció kinőtte, akkor döntötték el, hogy újat építsenek. A lényeg az első Városháza kijelölésekor is az volt, hogy a Pest–Budai főútvonal és a város főutcájának kereszteződésében kell lennie.

Béla Pál: A polgármester szobájának berendezési tárgyai arról is árulkodnak, hogy Kiskunfélegyházának melyek a testvérvárosai?

Ficsór József: Kiskunfélegyházának több testvérvárosa, partnervárosa van Európa szerte. Említhetem rögtön az erdélyi Korondot, aztán egy segesvári vázát is tartok itt, de itt van a falon egy német város, Braunfels régi városképét ábrázoló olajfestmény is.

Béla Pál: És itt fekszik az asztalon egy könyv, ami az Európai Unióval foglalkozik.

Ficsór József: Az elmúlt héten kaptuk ezt az Európai Emlékkönyvet. Szeretnénk majd megnyitni és olyan központi helyre tesszük a Városházán, hogy a város polgárai aláírhasssák. Mert nagyon fontos, hogy milyen értékeket tud a város bevinni az Európai Unióba. Úgy gondolom, hogy ezek közül kiemelkedik a kiskun történelem, amely a város történelmében meghatározó. De említhetem Petőfit és Mórát is, és vannak itt olyan tárgyak is, amelyek a városból elszármazott, vagy itt élő művészek alkotásai. Itt található például Szent Istvánt és Deák Ferencet ábrázoló két kis plasztika, amit Pálffy Gusztáv szobrászművész készített. Vannak elképzeléseink a jövővi Móra Ferenc-évforduló megünneplésére. Éppen Mórát ábrázoló, kispasztikai tervezeteket láthatunk itt, szeretnénk felállítani egy teljes alakos Móra Ferenc-szobrot.

Béla Pál: Az Ön érdeklődési körébe tartozik a mezőgazdaság is.

Ficsór József: Nagyon fontosnak tartom azt, hogy térségünkben két, úgynevezett Termelői Értékesítő Szövetkezet alakult az elmúlt években. Egyik egy tejtermelő, a másik pedig egy zöldségtermesztő szövetkezet. Azért is fontos az ilyen társulás, mert a csatlakozás után, ezek a szövetkezetek kaphatnak majd Európai Unió támogatást. Amíg a tej kvótás termék, addig például a zöldségre nincs kvóta az Európai Unióban, ha megfelelnek a növény-egészségügyi és egyéb minőségi előírásoknak, a zöldség korlátlan mennyiségben kivihető. A másik téma is ehhez kapcsolódik. Itt a város nyugat, észak-nyugati részén, Fülöpjakab térségében, nagyon jelentős a Biokultúra Egyesület által szervezett biotermesztés. Az így előállított termék szintén korlátlan mennyiségben eladható az Európai Unióban. Az elkövetkező években szeretnénk lépni a termálvíz-hasznosítás tekintetében is. Van egy gyógyvizes kutunk, és egy régi, szép eklektikus stílusban épült fürdő-szálló épület a városi strandon. Szomszédos ezzel a Városi Kórház, ahol gyógy-turisztikai központot kívánunk létrehozni, és szeretnénk erősíteni a szív- és érrendszeri, valamint a mozgásszervi rehabilitációt.

Béla Pál: Úgy látom, Önök nem futnak az események után, hanem igyekeznek azokat megelőzni. Ezt bizonyítja az Európa Diploma is!

Ficsór József: Nagy öröm számunkra, hogy az elmúlt években, egyrészt az Európai Bizottságtól, másrészt az Európa Tanácstól is kapott a város európai kitüntetését. Kiskunfélegyháza egy kicsit már „európai” várossá is vált ezzel. 1996-ban Olaszországban kapta meg Kiskunfélegyháza az Európai Bizottságtól a „Partnerkapcsolatok Aranycsillaga” kitüntetését; 1999-ben az Európa Tanácstól az „Európa Diplomát”; 2001-ben az Európa Tanácstól a partnerkapcsolati munkánk eredményének elismeréseként a „Megbecsülés Európa Zászlót”.